

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייים

ע"פ 779/15

לפני: כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופטת ד' ברק-ארז
כבוד השופטת ע' ברון

המערער: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע
מיום 07.01.2015 בת"פ 44105-12-13 שניתן על ידי כבוד
השופט א' ביתן

תאריך הישיבה: י' בניסן התשע"ה (30.3.2015)

בשם המערער: עו"ד מוטי יוסף

בשם המשיבה: עו"ד נילי פינקלשטיין

בשם שירות המבחן: גב' ברכה וייס

פסק-דין

השופטת ד' ברק-ארז:

1. המקרה שבפנינו הוא מקרה יוצא דופן של הצלחה שיקומית. בנסיבות אלה, התקשינו בגזירת עונשו של המערער, אשר ביצע עבירה חמורה, לאחר שנים שבהן התקשה בהשתלבות במסגרות ואף עשה שימוש בסמים. עם זאת, בסופו של דבר, הגענו לכלל דעה כי יש לתת בכורה לשיקול השיקומי. אם לא נעשה כן במקרה של תהליך שיקומי מתמשך ומוצלח, שתואר על-ידי כל הגורמים המטפלים תוך שימוש בסופרלטיבים שאינם מקובלים – אימתי תהא משמעות לאמירה כי ניתן לתת עדיפות לשיקולי שיקום.

עיקרי העובדות וההליכים הקודמים

2. המערער וחברו החליטו לשדוד נהג מונית באיומי סכין וליטול ממנו כסף מזומן. ביום 22.9.2013 הם עשו כן, תוך שהם נוטלים מהנהג 500 שקל במזומן. המערער נעצר ביום 18.12.2013 והודה מיד במיוחס לו במשטרה. בפועל, הוא הוחזק במעצר במשך כחמישה חודשים. כתב האישום נגד המערער הוגש לבית המשפט המחוזי בבאר-שבע (ת"פ 44105-12-13, השופט א' ביתן), ועוד בטרם שמיעת הראיות הוא הודה גם בבית המשפט בכתב אישום מתוקן שנעשה במסגרת הסדר טיעון. ביום 2.4.2014 הוא הורשע על-פי הודאתו, וביום 7.1.2015 ניתן גזר דינו.

3. כמי שטרם מלאו לו 21 שנים הוכן בעניינו של המערער תסקיר מבחן. תסקיר המבחן מיום 25.5.2014 הציג את נסיבות חייו הקשות של המערער, שכללו מעבר בין מסגרות, פגיעה מינית שחוה בילדותו, אי-גיוס לצבא בשל מעורבותו בפלילים ושימוש בסמים. באותו שלב המליץ שירות המבחן לדחות את הדיון בעניינו של המערער בשלושה חודשים שבמהלכם הוא ישולב בהליך טיפולי במרכז "קשב לנוער" (להלן: מרכז הטיפול) וכן ייערך ניסיון לבחון את התאמתו להליך של צדק מאחה. מאז החל המערער בתהליך שיקומי משמעותי הנמשך עד עצם היום הזה.

4. התסקיר המשלים בעניינו של המערער הוגש ביום 3.9.2014. מן התסקיר עולה כי המערער השתתף בהצלחה בהליך של צדק מאחה, שבמסגרתו המערער הקריא למתלונן מכתב התנצלות ואף סוכם על תשלום פיצוי בסך של 1,500 שקל שכבר באותה עת שולמו מהם 1,000 שקל. שירות המבחן ציין בתסקיר המשלים את השתלבותו החיובית של המערער במרכז הטיפול ואת התמדתו. שירות המבחן העריך באותה עת כי המערער הוא צעיר בלתי בשל הזקוק למסגרת תומכת, וכי חשיפתו לסביבה שולית באינטנסיביות רבה עלולה לפגוע בהליך הטיפולי שבו החל. שירות המבחן המליץ להימנע משליחת המערער למאסר בפועל, ותחת זאת להטיל עליו עונש מוחשי קצר של מאסר בעבודות שירות, מאסר על תנאי וצו מבחן למשך שנה.

5. בבואו לגזור את עונשו של המערער הביא בית המשפט המחוזי בחשבון את נסיבותיו האישיות הקשות של המערער, את חרטתו ואת השיפור באורחות חייו – כשיקולים לקולא. לצד זאת, בית המשפט המחוזי שקל – לחומרא – את חומרתה של העבירה שבה הורשע המערער ואת מדיניות הענישה המחמירה הנוהגת ביחס אליה. בסופו של דבר, הוא קבע כי שיקול השיקום מצדיק אמנם התחשבות בעונשו של

המערער, אך לא סטייה ממתחם העונש ההולם, מאחר ששיקול השיקום אינו יכול לגבור לחלוטין על שיקולי הענישה האחרים. על כן, בסופו של דבר, בית המשפט המחוזי השית על המערער עונש שכלל גם מרכיב של מאסר בפועל, גם אם נמוך יחסית, כדלקמן: 18 חודשי מאסר בפועל בניכוי ימי מעצרו, ו-6 חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים מיום שחרורו ממאסר, כשהתנאי הוא שלא יעבור עבירת רכוש או אלימות שהיא פשע. בית המשפט המחוזי הוסיף כי בשל הסדרת הפיצוי למתלונן במסגרת ההליך של צדק מאחה אין מקום לחייב את המערער בתשלום פיצוי נוסף למתלונן.

6. לצד הערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי הגיש המערער לבית משפט זה גם בקשה לעכב את ביצוע מרכיב המאסר בפועל בעונשו. הדיון בבקשה התקיים ביום 8.1.2015, ובו נמסרו פרטים בדבר המשך התהליך השיקומי של המערער. העובדת הסוציאלית המלווה את המערער במרכז הטיפול, שנכחה בדיון, לא חסכה אף מילת שבח לתיאור ההתקדמות המשמעותית שחלה אצל המערער, שהוגדרה על-ידה כמקרה המוצלח ביותר של שיקום שבו נתקלו במסגרת מרכז הטיפול. לאחר שנשמעו טיעוני הצדדים ובהמלצת בית המשפט המדינה הודיעה על הסכמתה לעיכוב ביצועו של מרכיב המאסר בפועל בעונשו של המערער.

הערעור

7. בעיקרו של דבר, הערעור שבפנינו נסב כולו על התהליך השיקומי שהמערער עבר בהצלחה, וממשיך להתמיד ולהצליח בו.

8. עדכון באשר לתהליך זה הוצג בפנינו במכתבה של העובדת הסוציאלית המלווה את המערער במרכז הטיפול ובתסקיר עדכני של שירות המבחן. מכל אלה למדנו על תהליך שיקום שתואר כ"משמעותי ביותר" הכולל "שינוי עמוק" בהתנהגות ובדרך חשיבה" במתכונת הנחשב ל"דוגמא ומופת לטיפול מוצלח" (כאמור במכתב). שירות המבחן אף עמד על כך שהטיפול האינטנסיבי סייע למערער לראשונה בחייו להימנע משימוש בסמים לתקופה ממושכת. המלצתו של שירות המבחן במקרה זה הייתה כי יושת על המערער עונש מאסר שירוצה בדרך של עבודות שירות, וכן יינתן בעניינו צו מבחן לתקופה של שנה, שבמהלכה הוא ימשיך את השתתפותו במרכז הטיפול ויבצע בדיקות שתן שיבטיחו את המשך המעקב באשר לשאלת השימוש בסמים.

9. מנגד, טענה המדינה שיש לדחות את הערעור, בהדגישה את חומרת העבירות שבהן הורשע המערער. לשיטת המדינה, ההתחשבות במערער הייתה יפה לשלב ההחלטה על עיכוב הביצוע של מאסרו, באופן שאפשר את המשך התהליך השיקומי. כעת, כך נטען, המערער יוכל להתמודד עם הצורך לרצות עונש מאסר תוך שימוש בכוחות שגייס במסגרת התהליך השיקומי. לבסוף, טוענת המדינה כי אין בשיקום כשלעצמו כדי לייתר את חובתו של המערער לתת את הדין על מעשיו, וכי העונש הקל יחסית שנגזר אליו מבטא את שיקולי השיקום כראוי.

דיון והכרעה

10. לא בלב קל – אבל מתוך שכך ראוי לעשות במקרה מיוחד זה – הגענו לכלל דעה שדין הערעור להתקבל.

11. סעיף 40 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 מתווה את המסגרת להתחשבות בשיקול השיקום בענישה. לפי סעיף-קטן (א) כאשר הנאשם השתקם או יש סיכוי ממשי שישתקם רשאי בית המשפט לחרוג ממתחם העונש העולם. בנוסף לכך, לפי סעיף-קטן (ב) ההתחשבות בשיקול השיקומי תיעשה ביחס לעבירות בעלות חומרה יתרה רק "בנסיבות מיוחדות ויוצאות דופן, לאחר שבית המשפט שוכנע שהן גוברות על הצורך לקבוע את העונש במתחם העונש ההולם". תחושתנו היא שמילים אלה של החוק נכתבו כשמקרה כמו זה של המערער עומד נגד עניו של המחוקק. תהליך השיקום של המערער תואר כיוצא דופן, לא פחות מכך. לאחר מהלך חיים מורכב וקשה, שבו לא הצליח להתרומם מעל לקשיי חיו – הוא אחז בהזדמנות שניתנה לו ולא הרפה. המערער הוא אדם צעיר הנמצא בראשית חייו. שיקומו ייטיב לא רק איתו, אלא עם החברה כולה. בנסיבות אלה, אנו סבורים שיש בתהליך שעבר המערער כדי להצדיק סטייה ממתחם העונש ההולם בנסיבות העניין ולתת בכורה לשיקולי השיקום (ראו עוד: ע"פ 7459/12 שיבר נ' מדינת ישראל, פסקה 6 (20.6.2013); ע"פ 1903/13 עיאשה נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (14.7.2013) (להלן: עניין עיאשה); ע"פ 5146/14 אורן נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (5.2.2015) (להלן: עניין אורן)).

12. בקבלת הערעור אנו נותנים משקל משמעותי לזמן הנוסף שחלף מאז ניתן גזר דינו של המערער. ההמשך המוצלח של התהליך השיקומי מאז ניתן גזר דינו של בית המשפט המחוזי מטה לשיטתנו את הכף במקרה מיוחד זה לעבר השיקום, במובן זה שלא מדובר עוד רק ב"פוטנציאל שיקומי", אלא בהצלחה ממומשת של תהליך השיקום עד כה (והשוו: עניין עיאשה ועניין אורן לעיל). יש לציין, כי המערער שהה כבר חמישה

חודשים במעצר, וכי שירות המבחן חזר והדגיש את המשמעות השלילית שתהיה לשליחתו בשלב זה לתנאי כליאה לאחר התהליך שעבר.

13. אנו מבקשים להדגיש את המובן מאליו. פסק דיננו זה אינו מבטא שינוי במדיניות הענישה בכל הנוגע למעשי שוד בכלל, ולמעשי שוד נקלים של נהגי מוניות, החשופים באופן מיוחד להיפגע בדרך זו, בפרט. אולם, במקרה זה, השיקום אינו רק משאלת לב או תקווה. הוא הפך נגד עינינו למציאות שלא ניתן להפנות לה עורף. המובהקות שלו היא שמהווה אותן "נסיבות מיוחדות ויוצאות דופן", המצדיקות סטייה מן המתחם בשל שיקולי שיקום אף כאשר העבירות הן בעלות חומרה יתרה (וכאשר הדברים נבחנים בשים לב למכלול הנסיבות. ראו והשוו: ע"פ 5936/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (14.1.2015)). איננו סבורים שיש להדוף את המערער חזרה אל העולם שממנו הצליח להיחלץ. במאמץ רב המערער סלל לעצמו דרך חדשה, תוך שהוא משכיל להיעזר באנשים רבים שמצאו אותו ראוי לתמיכה ולעידוד. אף אנו סברנו שמחובתנו להושיט לו יד. אנו מבקשים להביע את תקוותנו כי המערער יתמיד בדרכו החדשה.

14. אשר על כן, אנו סבורים שדין הערעור להתקבל, במובן זה שעונש המאסר בפועל של המערער יעמוד על 6 חודשים. עונש זה ירוצה על דרך של עבודות שירות, בכפוף לכך שתינתן חוות דעת חיובית של הממונה על עבודות השירות. עונש המאסר על תנאי שהושת על המערער, כמפורט בפסקה 5 לעיל, יעמוד בעינו. הממונה על עבודות השירות יגיש חוות דעת בעניין המערער עד ליום 10.5.2015, ולאחר קבלתה יינתן על-ידינו פסק דין משלים.

15. לצדו של עונש המאסר שירוצה על דרך של עבודות שירות, בכפוף להמלצת הממונה, אנו סבורים שיש לפעול על-פי המלצת שירות המבחן ולהורות על מתן צו מבחן בעניינו של המערער. ההמלצה התייחסה להטלת צו מבחן בן שנה. עם זאת, לאחר ששקלנו את הדברים סברנו שיהיה נכון להעמיד את צו המבחן לתקופה של שנה וחצי, באופן שיאפשר לשירות המבחן להוסיף וללוות את המערער הן בתקופה של עבודות השירות והן לאחריה לאורך שנה נוספת. המערער לווה עד כה בהליך השיקומי שלו במרכז הטיפול, ואנו מבקשים להבטיח את המשך ליוויו גם במהלך התקופה שבה יבצע עבודות שירות. על כן, כאמור, ככל שהממונה על עבודות השירות ייתן חוות דעת חיובית בעניינו של המערער, יוטל עליו צו מבחן למשך שנה וחצי, בתנאים שיפורטו בפסק הדין המשלים.

16. סוף דבר: הערעור מתקבל כאמור בפסקה 14 ו-15 לעיל.

ניתן היום, כ"ג בניסן התשע"ה (12.4.2015).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט